

Jaarverslag 2017 insectenwerkgroep IVN de Steilrand

Algemeen

Het seizoen leek een beetje op 2016. Een paar warme dagen vroeg in het voorjaar, gevolgd door een koud voorjaar. Daarna hebben we mooie tochten kunnen maken. De veldtochten, die we gemaakt hebben met de groep, hebben bijna allemaal buiten het gebied van IVN de Steilrand plaatsgevonden. Individueel hebben we de gebieden binnen de Steilrand in kaart gebracht.

Samenstelling van de groep

De samenstelling van de groep is hetzelfde gebleven. De groep bestaat uit de volgende personen: Angelique Aelen, Wiel Aelen, Martin van Bommel, Gidy Chorus, Jan Mulder, Marcel Cuijpers, Marianne Vos, Ljiljana Stojiljkovic-Milutin, Tiny Sterenborg, Piet Boonen en Hennie Boonen

Activiteiten

Dit jaar zijn er 9 activiteiten geweest. Op 18 januari vond de eerste bijeenkomst plaats op Bosdael in het Atrium. We hebben de waarnemingen van 2016 bekeken en het programma voor 2017 besproken. Op 1 maart vond de tweede activiteit plaats, ook weer in het Atrium. Tijdens deze bijeenkomst hebben we gesproken over de determinatie van insecten in het algemeen. Ook hebben we geprobeerd enkele insecten die nog niet op naam waren gebracht te determineren.

De laatste week van Maart was het zeer warm voor de tijd van het jaar. Temperaturen ver boven de 20 °C werden gemeten in Limburg. De insecten vlogen daardoor al volop. Dat nodigt uit voor een vervroegde veldtocht. Op 31 maart zijn Martin, Gidy, Piet en Hennie naar de Bakheide in Beesel gegaan. Met name om te kijken of het Oranjetipje er al vloog. De pinksterbloemen, de waardplant voor deze vlinder stond overal in bloei en het duurde niet lang voordat we het Oranjetipje ook zagen vliegen. Verder vlogen er citroenvlinders, klein geaderde witjes en dagpauwogen. Op verschillende bomen kwamen we eitjes van de witvlakvlinder tegen. Verder zaten er veel lieveheersbeestjes. Al met al heel wat bedrijvigheid zo vroeg in het seizoen.

*Eitjes van een witvlakvlinder op een boomstam
Foto: Martin van Bommel*

[De eerste geplande veldtocht](#) zou naar De doort in Echt gaan. Echter, in tegenstelling tot het mooie weer eind Maart, was het in April koud. Nadat de tocht tot 2 keer toe is afgelast, is deze definitief niet doorgegaan. Op 13 mei vond [de tweede veldtocht](#) plaats naar Viroin Val (B). Het gebied ligt in het Zuidoosten van België en is bekend vanwege de kalkgraslanden. Er komen wilde orchideeën voor en zeldzame insecten. We zijn daar

naar 4 gebieden gegaan: Tienne Breumont , een Steengroeve in de buurt van Olloy sur Viroin, Fondry des Chiens en Le transoy bij Vierves sur Viroin

Om **Le Tienne Breumont** loopt een mooie wandelweg. Ook kun je op enkele plaatsen de heuvel oplopen. In de bermen langs deze weg kwamen we heel veel mooie insecten tegen, waarvan we sommige nog nooit gezien hadden. De volgende vlinders hebben we gezien: Klein geaderd witje, Boswitje, Oranjetipje, Gele Luzernevlinder, Bruin dikkopje, Bont dikkopje, Aardbeivlinder, Kalkgrasland dikkopje, Paarse parelmoervlinder, Dagpauwoog, Sleutelbloemvlinder, Hooibeestje, Bont zandoogje, Dwergblauwtje, een Bruin blauwtje en een Groentje. Behalve de vlinders zaten er ook veel andere insecten zoals een Bruine daguil, voorjaarsspanner, grote wespen boktor, Geelzwarte ribbelboktor. Libellen en juffers hebben we in dit gebied niet waargenomen.

*Paarse parelmoervlinder
(foto: Jan Mulder)*

*Gevlekte Orchis
(foto: Jan Mulder)*

Het gebied is behalve vanwege de zeldzame insecten ook bekend vanwege de grote diversiteit aan planten. We hebben er niet speciaal opgelet en gezocht maar we kwamen ondermeer de gevlekte orchis, kleine pimpernel en de kleine sleutelbloem tegen.

De steengroeve ligt in het bos en is te bereiken via een fietspad vanuit Olloy sur Viroin. Omdat we in het bos zaten waren dit meestal andere insecten dan die we gezien hadden op Tienne Breumont. Zo zagen we Citroenvlinders, Dagpauwogen, Bonte zandoogjes, veel klein geaderde witjes, enkele Oranje tipjes en enkele Hooibeestjes. Ook kwamen we een Vuurjuffer en een Bosbeekjuffer tegen. Net voor de ingang van de groeve zaten nog enkele Smaragd langsprietmotten. In de groeve zelf zaten jammer genoeg weinig insecten. Op de weg terug kwamen we nog enkele miljoenenpoten tegen.

Fondry des Chiens

In de gehele Viroinval komen kloven voor in de bodem, dolines (kleine komvormige dalen) en mini-canyons. Deze worden plaatselijk abannets en fondrys genoemd. Een fondry is groot gat in de grond met daarin uitstekende rotsen. De gaten zijn ontstaan door erosie van water. Fondry des Chiens is het meest bekende abannet en natuurgebied van Viroinval. Boven langs de Fondry ligt een veldje waar gezocht kan worden naar insecten. We waren laat in de middag daar en behalve een enkel hooibeestje en wat kevers, waren de insecten niet meer te vinden. De algemene indruk is dat het een mooi gebied is voor te wandelen. Er moet wel rekening worden gehouden met dat het er erg druk kan zijn.

*Fondry des Chiens
(Foto: Hennie Boonen)*

De derde veldtocht van de insectenwerkgroep vond plaats op 17 juni en ging naar het Schuitwater in Broekhuizen. Door het gebied lopen enkele oude maasarmen. In het verleden werd er veen gewonnen in dit gebied. We hebben het gebied vorig jaar ook bezocht en dit is ons zo goed bevallen dat we er dit jaar

Eikenpage (Foto: Hennie Boonen)

weer naartoe zijn gegaan. We hebben ongeveer dezelfde route gelopen als vorig jaar. Aan het begin van de wandeling kwamen we veel bruine zandoogjes tegen. Even later werd een Eikenpage gevonden. In het gebied worden de laatste jaren ook kleine ijsvogelvinders gezien. Voor de Kleine ijsvogelvlinder was 2017 een goed jaar. We hebben deze vlinder in het Schuitwater veel gezien, maar ook in de Steilrand is de vlinder veelvuldig waargenomen door onze leden.

De volgende insecten hebben we waargenomen: Atalanta, Boomblauwtje, Bruin zandoogje, Kleine ijsvogelvlinder, Eikenpage, Gehakkelde Aurelia, Groot dikkopje, Hooibeestje, Koevinkje, Bruine korenbout, Gewone Oeverlibel, Platbuik, Watersnuffel, Weidebeekjuffer, Eikenbladprocessie rups, Kleine reuzenzakdrager, Phegheavlinder, Sint Jacobsvlinder, Zuring spanner, Zwart beertje, Heidewortelboorder, Hommelvlieg.

*Kleine ijsvogelvlinder
(Foto: Hennie Boonen)*

Vervolgens ging het op **15 juli naar de Hoge Veluwe**. Het park wordt gekenmerkt door een grote afwisseling van stuifzand, korstmossen, heidevelden, moerassen, grasvlakten en bossen. Er is een grote variatie in planten en dieren aanwezig. We hebben 2 wandelingen gemaakt op de Hoge Veluwe. Tegen betaling mag je met de auto het park op. Na ca 4 km rijden hebben we de auto langs de kant van de weg geparkeerd voor de eerste wandeling over ca 5 km gemaakt. Bij het uitstappen zagen we

gelijk een parelmoervlinder op een bloem zitten. Het bleek de grote parelmoervlinder te zijn. Deze hebben we nog een paar keer gezien tijdens de wandeling. Verder werd bij aanvang van de wandeling ook een Groot dikkopje, een Geelsprietdikkopje en een Metaalvlinder waargenomen. De tocht ging gedeeltelijk door het bos en gedeeltelijk door heide en graslandlandschappen.

Een dennenboompje zat vol met deze kokertjes. Dit zijn de uitwerpselen van de dennenspindelbladwesp. Tijdens de tocht hebben we onder meer de volgende insecten gezien: Dagvlinders: Groot dikkopje, Geelsprietdikkopje, Grote parelmoervlinder, Boomblauwtje, Heideblauwtje, Kleine vuurvlinder, Bruine vuurvlinder, Bruin zandoogje, Hooibeestje, Heivlinder, Dagpauwoog

*Kokertjes van de dennenspindelbladwesp
(foto: Martin van Bommel)*

Nachtvlinders: Metaalvlinder, Gammauil, Grasmot, Rups van de St. Jacobsvlinder, Platbeertje.

Everzwijnen bij uitkijkpunt Deelense zand (foto: Hennie Boonen)

De tweede wandeling liep door het gebied van de “Pampelse zand” naar de Deelense was. De tocht gaat door een heidegebied, waar her en der vliegden staan. Onderweg kwamen we verschillende heivlinders tegen.

Na ca 2.5 km lopen bereikte we de Deelense was. De Deelense was is een klein meertje, omzoomd met bomen. Boven het meer en rondom in het gras zaten zeer veel libellen. We hebben voornamelijk juffertjes gezien, maar er vlogen ook enkele echte libellen. Veel juffertjes waren net uitgekomen en waren nog niet uitgekleurd.

Na de Deelense was zijn we teruggelopen naar het bos. Dit gedeelte van de wandeling liep door een gebied dat vol stond met bloeiende dopheide. Het was toen jammer genoeg erg bewolkt, De volgende insecten hebben we onder meer gezien tijdens deze wandeling:

Heivlinder, Dagpauwoog, Citroenvlinder, Hooibeestje, Groot dikkopje, Watersnuffel, Koraaljuffer, Houtpantserjuffer, Gewone pantserjuffer, Zwarte heidelibel, Gewone oeverlibel.

Net uitgekomen juffertje (foto: Martin van Bommel)

8 Augustus “workshop wat leeft er allemaal op, onder en van de bladeren”

Vorig jaar tijdens de veldtocht naar de heide van St. Anthonis liet Marcel aan het einde van de tocht, toen we onder de onder de eikenbomen doorliepen, zien welke kleine insecten er allemaal aan de onderkant van de (eiken)bladeren zitten. Dit was zo interessant en we waren hier allemaal zo enthousiast over dat we dit jaar op 8 augustus hierover een workshop hebben gehouden onder leiding van Marcel. Iedereen had enkele bladeren meegenomen uit de eigen tuin. Met behulp van een microscoop hebben we gekeken welke insecten we gezien hebben. In onderstaande foto's een kleine impressie wat we zoal tegenkwamen. Een hele leuke avond en zeker voor herhaling vatbaar.

<p>Larve aan de onderkant eikenblad</p>	<p>Onbekende larve</p>	<p>Tripslarve</p>
<p>Vingerhoedskruidbochelwants</p>	<p>Mineergang bovenzijde blad</p>	<p>Larve galmug</p>

Microscopie foto's van kleine insecten aan de onderkant van bladeren (foto's : Marcel Cuijpers)

Landschap zinkreservaat; het bruine gebied op de achtergrond bevat veel zink (foto: Hennie Boonen)

De **vijfde veldtocht** vond plaats op 19 augustus en ging naar het zinkreservaat Plombières (B). Het zinkreservaat is ontstaan door de winning van zink in dit gebied. De bodem is als gevolg hiervan sterk vervuild geraakt met zware metalen. De planten die hier voorkomen hebben zich moeten aanpassen aan deze omstandigheden. Hierdoor komen er veel zeldzame plantensoorten en insecten voor. We hebben 2 wandelingen gemaakt. De eerste wandeling ging naar het zinkreservaat. Na een wandeling van ca 20 minuten kwamen we bij het zinkreservaat. Het was opvallend om te zien hoe abrupt de vegetatie verandert op de plaatsen waar veel zink aanwezig is in de grond. Een kenmerkende bloem voor dit gebied is het zinkviooltje. Ook komt er veel Engels gras voor. We hebben veel icarusblauwtjes veel kleine parelmoervlinders gezien en een klaverblauwtje gezien. Langs het meertje, de oude Geul, zaten veel breedscheenjuffers en enkele Heidelibellen.

's Middags zijn we naar enkele veldjes gegaan ten zuiden van het zinkreservaat. Onderweg kwamen een sleedoornpage tegen.

Bramensprinkhaan
(foto: Hennie Boonen)

Bosbeekjuffer (foto: Hennie Boonen)

In de veldjes ten zuiden van het zinkreservaat kleine vuurvinders, Klein geaderde witjes, Kleine koolwitjes, Icarusblauwtjes en een Dagpauwoog. Langs de Geul zaten verschillende bosbeekjuffers.

Kleine parelmoervlinder (foto's: Hennie Boonen)

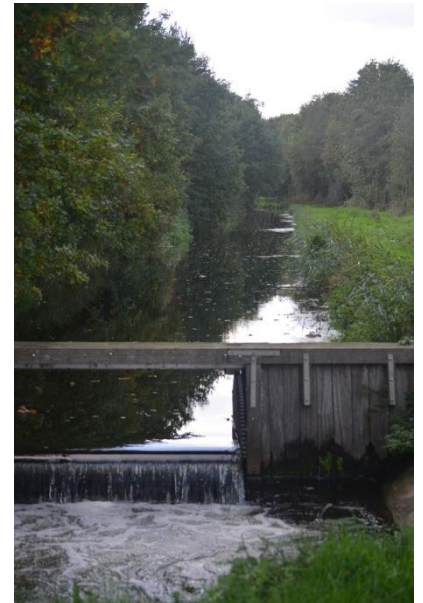
Zinkviooltje (foto: Hennie Boonen)

De zesde en laatste veldtocht vond plaats op 14 oktober en is naar Het vlakbroek gegaan bij Koningslust. Het Vlakbroek ligt in het dal van Everlose beek. Het is een vrij nat gebied en er komen veel verschillende vogels en vlinders voor. Door het gebied lopen verschillende wandelroutes. We hebben een route genomen die midden door het gebied loopt. 14 Oktober is eigenlijk te laat om nog veel insecten te zien maar met temperaturen van boven de 20 °C nodigde het toch uit om nog een keer met de groep te gaan wandelen. Alhoewel het warm was, waren er toch vlinder en libellen meer te zien. Het gebied was ook al gemaaid .

Bont zandoogje (foto: Hennie Boonen)

We hebben de volgende insecten gezien:
 Kleine vuurvlinder, Bont zandoogje, Pop van het groot koolwitje, Bruin rode heidelibel, Blauwe glazenmaker, houtpantserjuffer.

Waargenomen vlinders in de Steilrand

In het algemeen hebben we dezelfde vlinders waargenomen dan in 2016. Nieuwkomer in ons gebied is het scheefbloemwitje. Deze vlinder wordt al 2 jaar in Zuid-Limburg waargenomen en is met een opmars bezig naar het noorden. Dit jaar werd het scheefbloemwitje voor het eerst in ons gebied waargenomen. Het staartblauwtje was dit jaar weer goed vertegenwoordigd. Vorig jaar leek het erop dat de vlinder nog maar sporadisch in ons gebied zat. Dit jaar zijn er gelukkig weer vele tientallen gezien. Verder is een Keizersmantel waargenomen. Deze vlinder is een zwerver bij ons en wordt niet vaak gezien. Niet waargenomen is de Gele luzerne vlinder en de Oranje luzerne vlinder. Alhoewel de Oranje luzerne vlinder wel in Venlo is gezien, hebben we de Oranje luzerne vlinder dit jaar niet in de Steilrand gespot, ook niet na intensief zoeken op plaatsen waar deze vorig jaar is waargenomen.

In 2017 zijn onderstaande vlinders waargenomen in de Steilrand (bron: eigen waarnemingen van de leden en waarnemingen.nl).

Papilionidae (grote pages)

1. Koninginnepage

Pieridae (witjes)

2. Oranjetipje
3. Klein koolwitje
4. Groot koolwitje
5. Klein gaderd witje
6. Citroenvlinder
7. Scheefbloemwitje

Scheefbloemwitje (foto: Hennie Boonen)

Lycaenidae (blauwtjes, kleine pages en vuurvlinders)

8. Boomblauwtje
9. Icarusblauwtje
10. Bruin blauwtje
11. Staartblauwtje
12. Eikenpage
13. Kleine vuurvlinder

Kleine vuurvlinder (foto: Hennie Boonen)

Nymphalidae

14. Dagpauwoog
15. Kleine vos
16. Atalanta
17. Gehakelde Aurelia
18. Landkaartje
19. Distelvlinder
20. Kleine ijsvogelvlinder
21. Keizersmantel

Distelvlinder (foto: Hennie Boonen)

Satyrinae (Zandogen)

22. Bont zandgoogje
23. Bruin zandgoogje
24. Oranje zandgoogje
25. Hooibeestje
26. Koevinkje

Hooibeestje (foto: Gidy Chorus)

Hesperiidae (dikkopjes)

27. Zwartspriet dikkopje
28. Geelspriet dikkopje
29. Groot dikkopje

Zwartsprietdikkopje (foto Hennie Boonen)

Waargenomen libellen in de Steilrand

Onderstaande libellen zijn in 2017 waargenomen in de Steilrand (bron: eigen waarnemingen van de leden en waarnemingen.nl)

Juffers

1. Weidebeekjuffer
2. Tengere pantserjuffer
3. Houtpantserjuffer
4. Lantaarntje
5. Tengere grasjuffer
6. Watersnuffel
7. Azuurwaterjuffer
8. Grote roodoogjuffer
9. Kleine roodoogjuffer
10. Kanaaljuffer
11. Vuurjuffer
12. Koraaljuffer
13. Blauwe breedscheenjuffer

Weidebeekjuffer (foto: Hennie Boonen)

Vuurjuffer (foto: Jan Mulder)

Echte libellen

14. Paardenbijter
15. Blauwe glazenmaker
16. Bruine glazenmaker
17. Grote keizerlibel
18. Zuidelijke keizerlibel
19. Plasrombout
20. Smaragdlibel
21. Viervlek
22. Platbuik
23. Bruine korenbout
24. Gewone oeverlibel
25. Beekoeverlibel
26. Zwarte heidelibel
27. Bandheidelibel
28. Bloedrode heidelibel
29. Zwervende heidelibel
30. Bruinrode heidelibel
31. Steenrode heidelibel
32. Vuurlibel

Zwarte heidelibel (foto: Hennie Boonen)

Platbuik (foto: Hennie Boonen)

Insectenwerkgroep IVN De Steilrand

Martin van Bommel , Angelique Aelen, Wiel Aelen, Gidy Chorus, Jan Mulder, Marcel Cuijpers, Marianne Vos, Ljiljana Stojilkovic-Milutin, Tiny Sterenborg, Piet Boonen en Hennie Boonen.